

ARCHAEOLOGIA BELGICA

217

G.V. LUX

GALLO-ROMEINSE TUMULI TE
NIEL-BIJ-SINT-TRUIDEN

BRUSSEL

1979

ARCHAEOLOGIA BELGICA

ARCHAEOLOGIA BELGICA

1974

Stichting voor het Oudheidkundig Monumenten
Bewaren in België
1974

GALLO-ROMEINSE TUMULI TE NIEL-BIJ-SINT-TRUIDEN

GALLO-ROMEINSE TUMULI TE
NIEL-BIJ-SINT-TRUIDEN

1974

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Dir. Dr. H. Roosens

Studies en verslagen uitgegeven door de
Nationale Dienst voor Opgravingen
Jubelpark 1
1040 Brussel

Etudes et rapports édités par le
Service national des Fouilles
Parc du Cinquantenaire 1
1040 Bruxelles

© Nationale Dienst voor Opgravingen

D/1979/0405/8

ARCHAEOLOGIA BELGICA

217

G. V. LUX

GALLO-ROMEINSE TUMULI TE
NIEL-BIJ-SINT-TRUIDEN

BRUSSEL

1979

GALLO-ROMEINSE TUMULI TE NIEL-BIJ-SINT-TRUIDEN

Niel, een Haspengouws boerendorp dat thans tot de gemeente Gingelom behoort, ligt op ongeveer 10,5 km van Sint-Truiden en op ca. 5 km van de Pepijnstad Landen. Een vierhonderdtal meter ten noordoosten van de kerk lag eertijds het *Tombosch* dat sedert ettelijke jaren de plaats heeft moeten ruimen voor een prachtige boomgaard die thans eigendom is van de familie Baugniet uit Niel en kadastraal ingeschreven staat onder sectie B, nr. 37 e (kadaster van 1962). Zijn hoogste punt ligt 105 m boven de zeespiegel (fig. 1 en 2). In dat bos bevonden zich

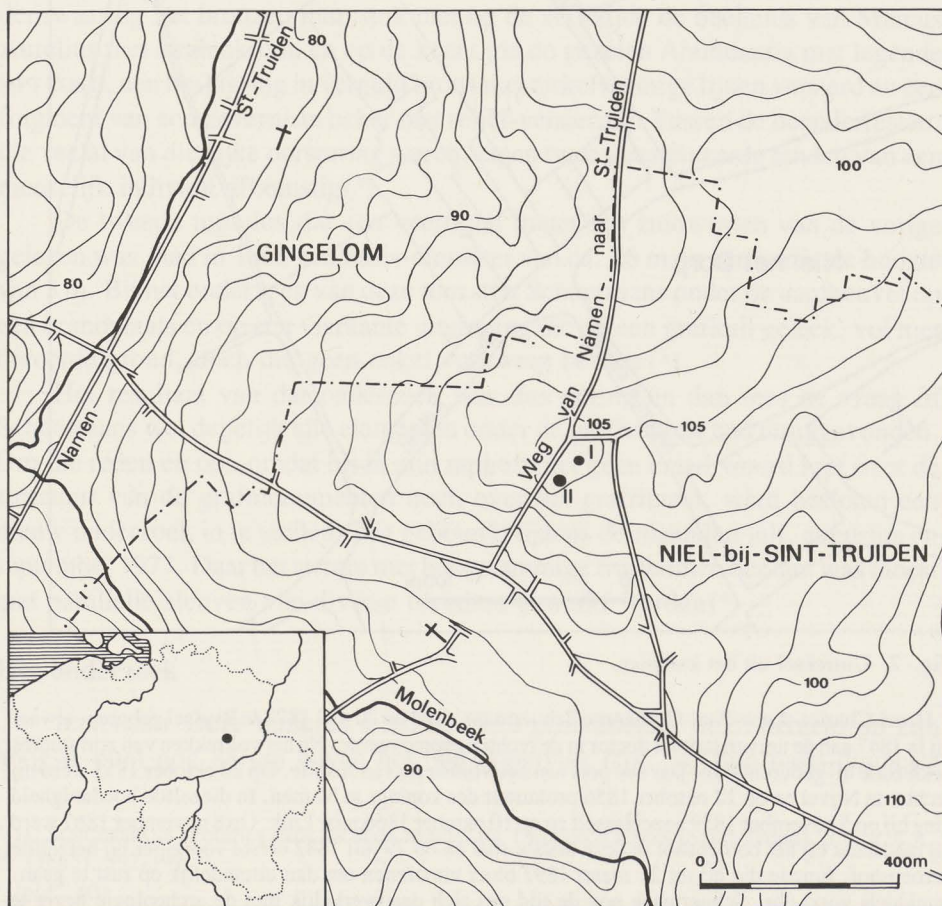

Fig. 1. Topografische kaart.

eertijds twee tumuli die in 1863, toen ze nog niet afgevlakt waren, door H. Schuermans onderzocht werden¹).

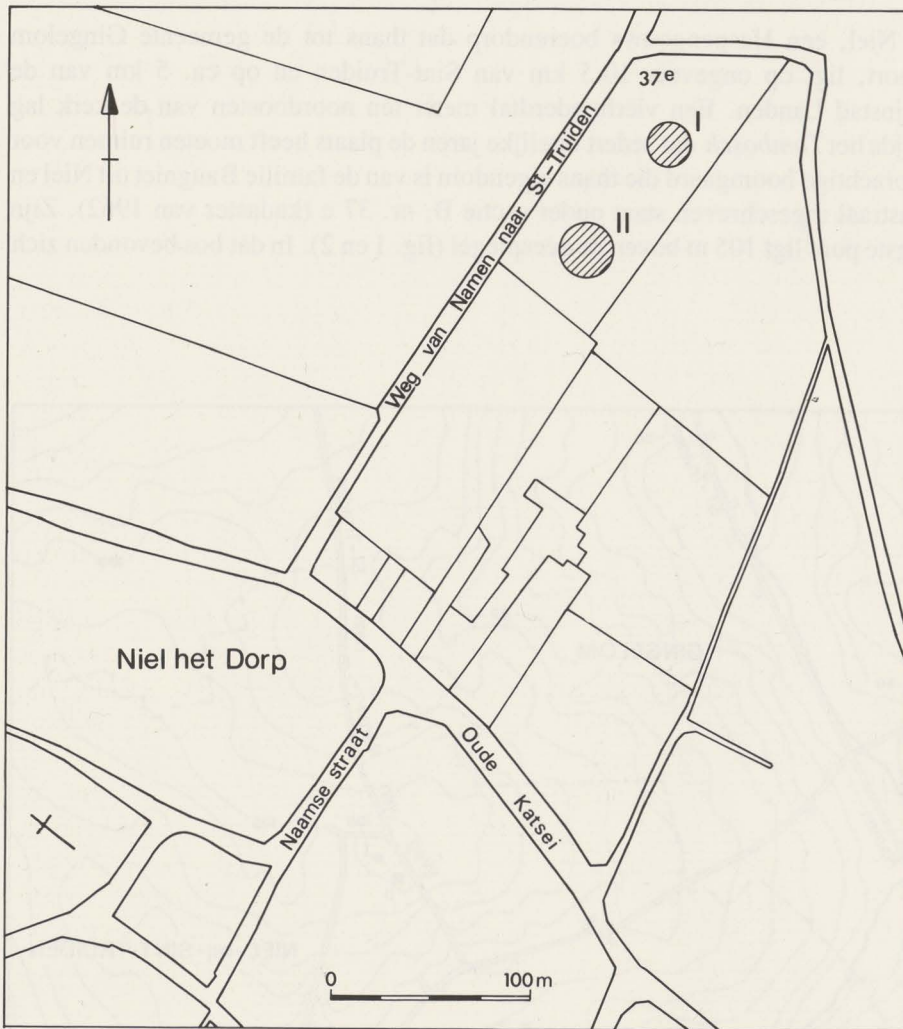

Fig. 2. Uittreksel uit het kadaster.

¹ Henri-Charles-Anne-Paul-Guillaume Schuermans werd op 20 mei 1822 te Brussel geboren, alwaar hij in 1847 aan de universiteit tot doctor in de rechten promoveerde. Na het voltrekken van zijn studies bekleedde hij gedurende zes jaar een post aan het Ministerie van Justitie. Op 20 oktober 1853 werd hij rechter te Nijvel en op 12 oktober 1856 prokureur des konings te Namen. In diezelfde hoedanigheid ging hij op 5 november 1859 naar Hasselt en op 10 oktober 1866 naar Luik. Op 8 november 1867 werd hij raadshoof bij het beroepshof in deze laatste stad en op 29 juli 1882 eerste voorzitter bij hetzelfde beroepshof, functie die hij tot 21 maart 1897 bleef uitoefenen om dan uiteindelijk op rust te gaan. Inmiddels vond dhr. Schuermans nog de tijd om zich daadwerkelijk met de archeologie bezig te houden. Hij schreef hieromtrent talrijke studies. Hij stierf te Luik op 26 mei 1905 (L. RENARD, Henri Schuermans, Notice biographique, *B.I.A.L.* XXXV (1905), 325).

De meest noordelijk gelegen tom had alsdan een basis-diameter van ca. 19 m en een verticale hoogte van 3,16 m. Bovenop stond een oude, robuuste eik die alle bomen uit de omtrek domineerde. Om het centrum van de aardheuvel te bereiken liet Schuermans van uit de westkant naar binnen een galerij uitgraven. Na weinige dagen stootten zijn arbeiders op een brandplaats en ietwat verder op een parallelvormige kuil van 2,35 à 2,50 × 2 m en 2,50 m diepte, die zuidwest-noordoost gericht was. Bij het uitdiepen van deze put vond men eerst een aslaag, waartussen zich geoxydeerde nagels, een aantal potscherven, een munt van Marcus Aurelius en brokstukken van Romeinse tegulae bevonden. Wat dieper werd een tweede aslaag aangesneden, waartussen verscheidene blokken zandsteen lagen alsmede een aantal bronzen nageltjes met ronde, platte kop, verschillende fragmenten van aarden-, bronzen- en glazen voorwerpen en een hoeveelheid beenderresten. Meer naar de bodem bevonden zich een paar lagen zandsteen, die wellicht tot de opbouw van de grafkamer behoord hadden. Van al deze vondsten zijn slechts vermeldenswaardig het bronzen muntstuk met op de voorzijde de beeltenis van Marcus Aurelius met stralenkroon en op de keerzijde de gezeten Abundantia met legende MPT COS II, een beslagring in verguld brons met cirkelvormige lijnen versierd en een fragment van een geverniste beker met reliëf-versiering. Tussen de beenderresten, die veelal van dierlijke oorsprong waren, lagen twee gecalcineerde tanden van een menselijk individu afkomstig⁽²⁾.

De tweede tumulus die een veertigtal meter ten zuidwesten van de vorige gelegen was, had in 1863 een basis-diameter van ca. 26 m en een verticale hoogte van 5 m. Bij het onderzoek van deze tom stiet Schuermans onder de aardheuvel op een brandplaats en op een vierkante uitgraving die op een grafkuil geleek, vol met beroerde grond, doch die geen enkel voorwerp bevatte⁽³⁾.

Het resultaat van dat onderzoek was dus gering en dan rees de vraag of Schuermans wel degelijk alle elementen onder de grafheuvels had teruggevonden. Om die reden en ook omdat hij in zijn rapport met geen enkel woord rept over de structuur van de grafmonumenten noch over het grafritueel, werd besloten een nieuw onderzoek in te stellen. Dat gebeurde tijdens de maanden juli, augustus en september 1977. Daar het terrein met hoogstammige fruitbomen beplant was moest met parallelle sleuven van diverse breedten gewerkt worden⁽⁴⁾.

Het onderzoek

TUMULUS I. Deze tumulus werd in 1932 genivelleerd, doch behield op zijn hoogste punt nog 88 cm boven het oud oppervlak (fig. 3). Zijn basis-diameter

² H. SCHUERMANS, Fouilles dans les deux tombes du Tombosch à Niel (Saint-Trond), *B.C.R.A.A.* IV (1865), 392-399.

³ *Ibid.*, 401.

⁴ Opgraving en publicatie uitgevoerd met de medewerking van W. Thijssen, A. Willems en R. Vanschoubroek.

bedroeg 20 m. Het resterend gedeelte van het heuvellichaam bestaat hoofdzakelijk uit leem, plaatselijk aangevuld met klei. Een zandig kleibandje overdekt veelal het oud oppervlak. Onder het oud niveau ligt een compacte, bruingele leemlaag van ca. 2 m dikte, die op een witgrijze zandbodem rust. In deze leembodem vonden wij, benevens een gedeelte van de galerij en de put door Schuermans uitgegraven,

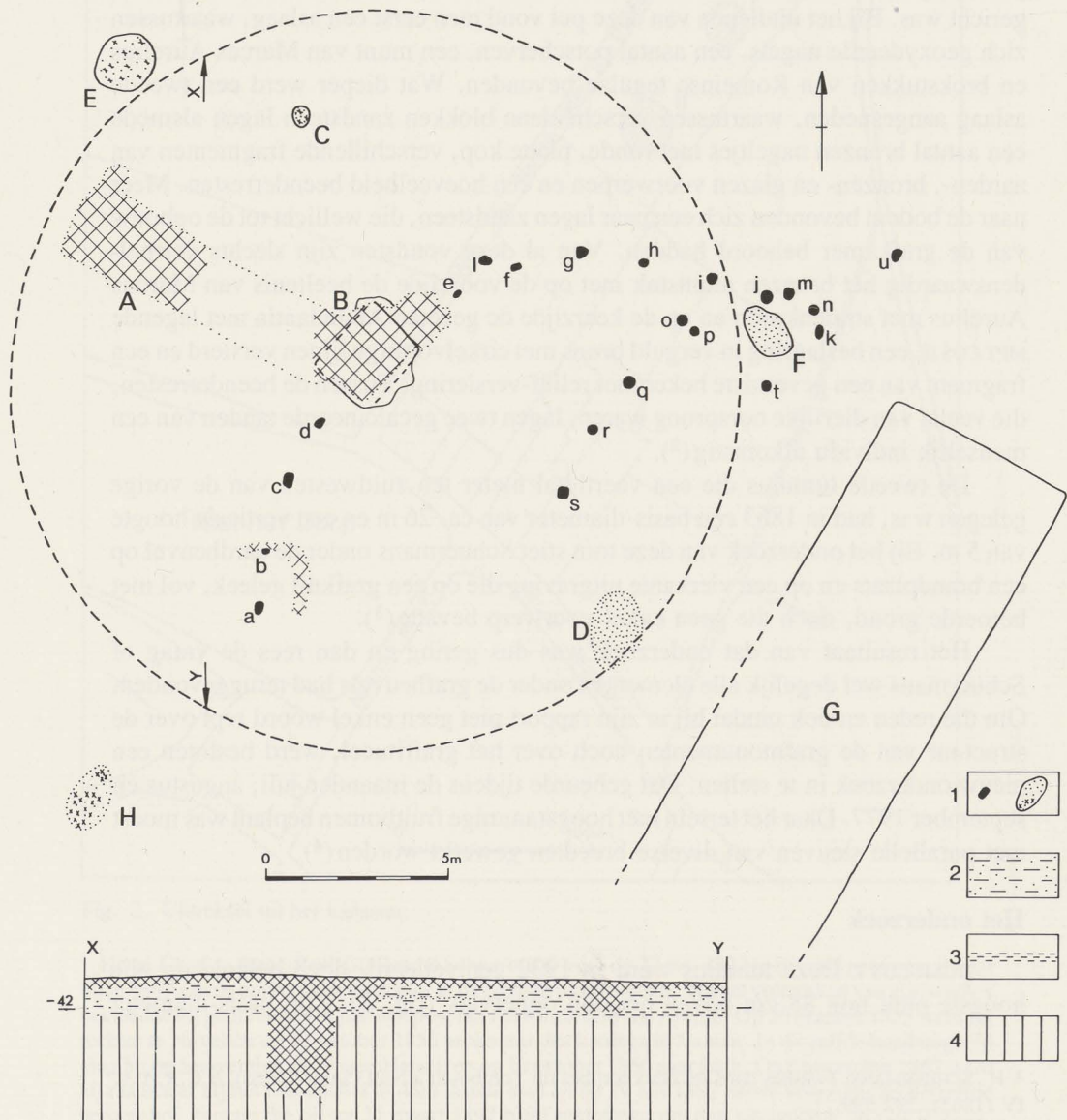

Fig. 3. Plattegrond en doorsnede van tumulus I. 1 - Kuilen en paalgaten. 2 - Leemophoging. 3 - Zandige kleilaag. 4 - Onberoerde grond.

een klein, ietwat cirkelvormig kuiltje, een grotere, ovale kuil en een segment van een paalkrans die niet concentrisch lag met het tumulusoppervlak en zich ook nog daarbuiten voortzette.

De galerij A was ongeveer 2 m breed en daalde geleidelijk van de buitenkant van de grafheuvel naar binnen tot bijna op het bodemniveau van de put. De put B, die meer dan waarschijnlijk de grafkamer uitmaakte, had als gevolg van de vroegere uitdieping nu een meer onregelmatige vorm gekregen, maar de afmetingen ervan kwamen toch nog betrekkelijk goed overeen met deze door Schuermans aangegeven. Hij was opgevuld met beroerde leem, waartussen zich nog ettelijke zandstenen bevonden, alsmede verscheidene beroeste nagels, enkele brokstukken van Romeinse dakpannen en drie fragmenten van een beker in zuivere, witte aarde, hard gebakken, met rechtopstaande, afgeronde rand en met een gleufje op ca. 1,5 cm van de boord, met zwartbruine, doffe deklaag, plaatselijk okerkleurig uitgelopen en versierd met barbotine-opleg (fig. 4, 1) (Vanvinckenroye, type 3 a: vanaf tweede helft IIe eeuw en Gose, typen 185 en 186: laatste derde IIe eeuw). Deze fragmenten blijken van hetzelfde bekertje voort te komen, waarvan ook Schuermans een brokstuk had vergaard.

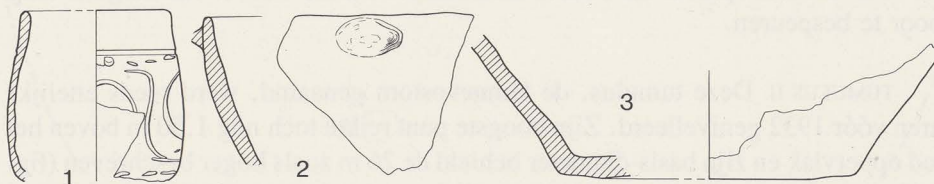

Fig. 4. Aardewerkscherven uit tumulus I en omliggende kuilen. S.: 1/3.

Het klein, cirkelvormig kuiltje C had een diameter van ca. 50 cm en was 32 cm diep⁵). De vulling bevatte een grijszwarte aarde, waartussen zich verspreide houtskoolvlokjes en verbrande leemklontjes bevonden. De grotere, ovale kuil D was 2,20 m lang, 1,40 m breed en slechts 25 cm diep. Hij was opgevuld met lichtbruingrijze leem en bevatte geen enkele potscherf, noch enig houtskoolvlokje.

Het gedeelte van de paalkrans (minuscules van a tot u) buiten het tumulusoppervlak was, op enkele sporen na, volledig verdwenen, dit als gevolg van een vroegere afgraving van het terrein. De overgebleven 21 paalsporen wijzen op een cirkelvormige aanleg met een middellijn van ca. 21 m met als centraal punt de voornoemde kuil D. Van dit totaal lagen er 11 (van a tot k) in een regelmatige, ordelijke schikking op de cirkelboog, op ca. 1,70 m van elkaar. Tussen de sporen d en e bleef er evenwel een gaping. Hier werden wellicht twee sporen bij de aanzet van de grafkamer uitgewist. Vanaf het paalspoor i werden nog vier sporen (o, q, r, s) ingetekend, die in een min of meer rechte lijn in de richting leiden van de centraal gelegen kuil D.

⁵ Al onze diepten zijn aangegeven ten overstaan van het Romeins oppervlak.

Buiten het tumulus-oppervlak werden nog drie kleine kuilen en één grotere kuil aangetroffen. Kuil E was cirkelvormig en had een diameter van 1,40 m en een diepte van 33 cm. In de grijszwarte vulling zaten wat houtskool, twee blokjes hutteleem en drie scherven van zgn. pre-romeins aardewerk, voortkomend van een pot of kom gebakken in een klei met schervengruis gemagerd, met licht inbuigende rand en een knopvormig uitsteeksel ietwat beneden de rand en met een goed geëffende, zwarte tot bruinzwarte buitenwand (fig. 4, 2). Kuil F was ovaal en ondiep, had een lengte van 1,50 m en een breedte van 1 m; hij bevatte een bruingrijze vulling zonder enig voorwerp. Kuil H was 1,80 m lang en 1,10 m breed en verdween 3 à 5 cm lager. In de grijszwarte vulling lagen verspreide houtskoolvlokjes, wat verbrande leem en enkele schaarse crematieresten. De grote kuil G was rechthoekig, meer dan 16 m lang, 5,40 m breed en 2,40 m diep; hij bevatte een bruingrijze leemvulling, waartussen zich laat-middeleeuwse en ook nog recentere aardewerkscherven bevonden, alsmede een fragment van een kurkurn, een poreus, korrelig baksel, waarvan de klei met witte kiezeltjes geschraald werd, met goed geëffende donkerbruine buitenwand die naar de bodem toe zwart gesmookt is en met zwarte tot bruinzwarte binnenwand (fig. 4, 3).

Van de brandplaats die door Schuermans vermeld werd, was nergens enig spoor te bespeuren.

TUMULUS II. Deze tumulus, de Hinnevostom genaamd, werd reeds ettelijke jaren vóór 1932 genivelleerd. Zijn hoogste punt reikte toch nog 1,50 m boven het oud oppervlak en zijn basis-diameter behield de 26 m zoals hoger beschreven (fig. 5). Het resterend gedeelte van het heuvellichaam is samengesteld uit leem, plaatselijk aangevuld met grijze klei en is door talrijke vosseholen gestoord. Evenals bij tumulus I bestaat de onderliggende bodem uit een twee meter dikke leemlaag die veelal door keien van de lager gelegen zandbodem gescheiden is. Benevens de galerij door Schuermans uitgegraven, werden onder het oud niveau een prachtige grafkamer A en een klein, ietwat rechthoekig kuiltje B aangetroffen met zijden van 90 × 80 cm en een diepte van 1 m. Zijn vulling bestond uit een donkergrijze aarde, waarin zich een bodemstuk bevond met een gedeelte van de wand van een pot of kom van een zgn. pre-romeins type, handgevormd; klei met schervengruis gemagerd en donkergrijs gebakken; geëffende, zwartgrijze binnenwand en zwartgrijze tot bruingrijze, gegladde buitenwand (fig. 9, 9).

De grafkamer die noordoost-zuidwest gericht was, had de vorm van een vierkant met een zijde van ca. 3,50 m (fig. 6 en 7). Zij was opgebouwd met zandblokken uit de streek. Haar wanden hadden een dikte van ca. 40 cm. De aflijning van de kamer vertoonde zich reeds op 1,15 m onder het huidig oppervlak en ging nog ongeveer 2,50 m dieper. Langs boven was ze omzeggens geheel opgevuld met leem waartussen verspreide kleibrokken en enkele houtskoolvlokjes waargenomen werden. Een zestigtal cm lager kwamen de eerste wandstenen op drie van de vier uithoeken te voorschijn en nog 80 cm dieper werden de wanden

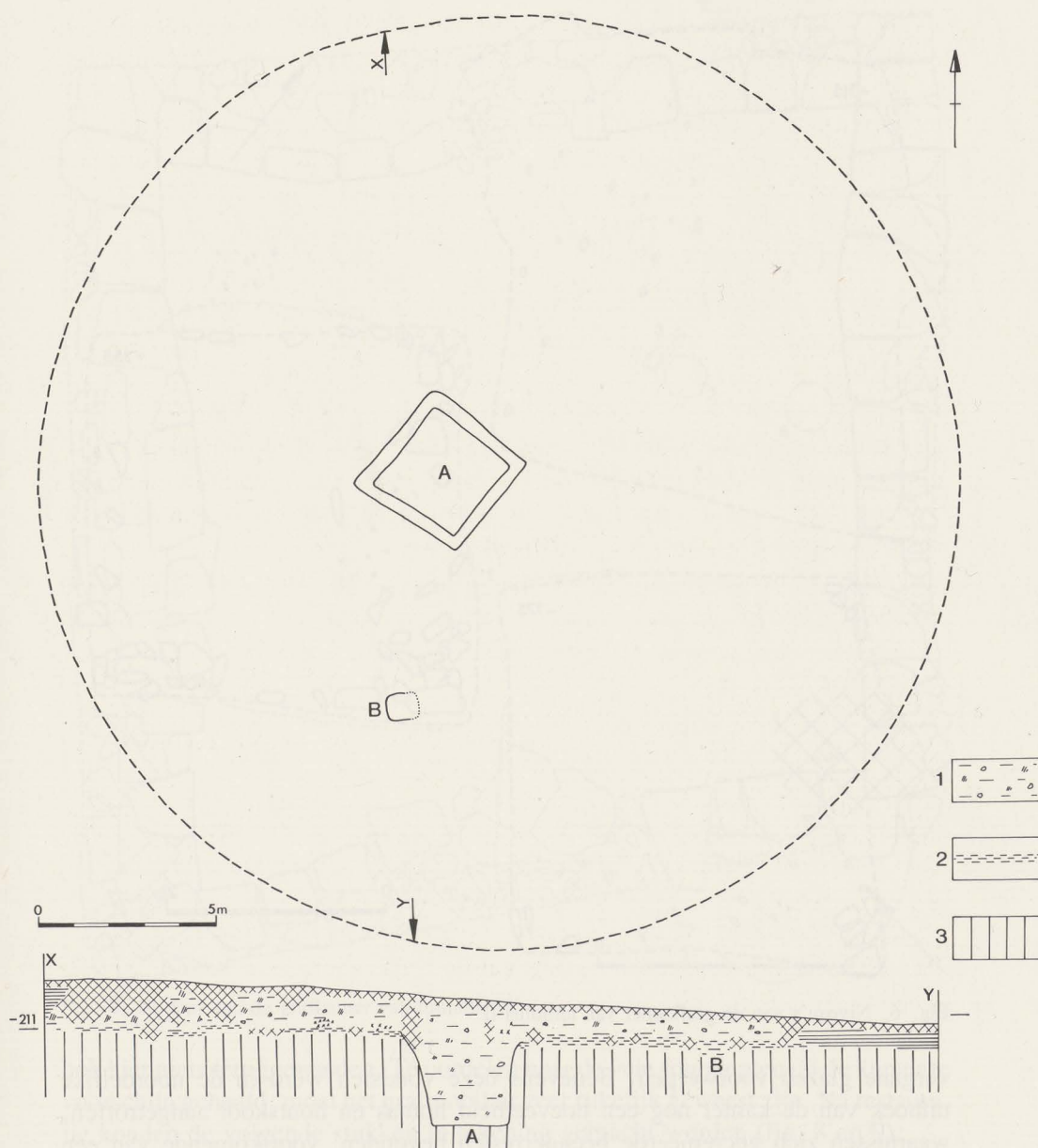

Fig. 5. Plattegrond en doorsnede van tumulus II. 1 - Leemlaag plaatselijk door kleibanden onderbroken. 2 - Zandige kleilaag met hier en daar een vlokje houtskool. 3 - Onberoerde grond.

volledig zichtbaar. De eerste aardewerkscherven en ook andere brokstukken verschenen op ongeveer 1 m boven de kamerbodem. Naarmate er dieper gegraven werd, kwamen er meer en meer te voorschijn. Op de bodem zelf lagen twee volledige, doch deels gebroken borden, een ijzeren schaar en drie afdrukken van

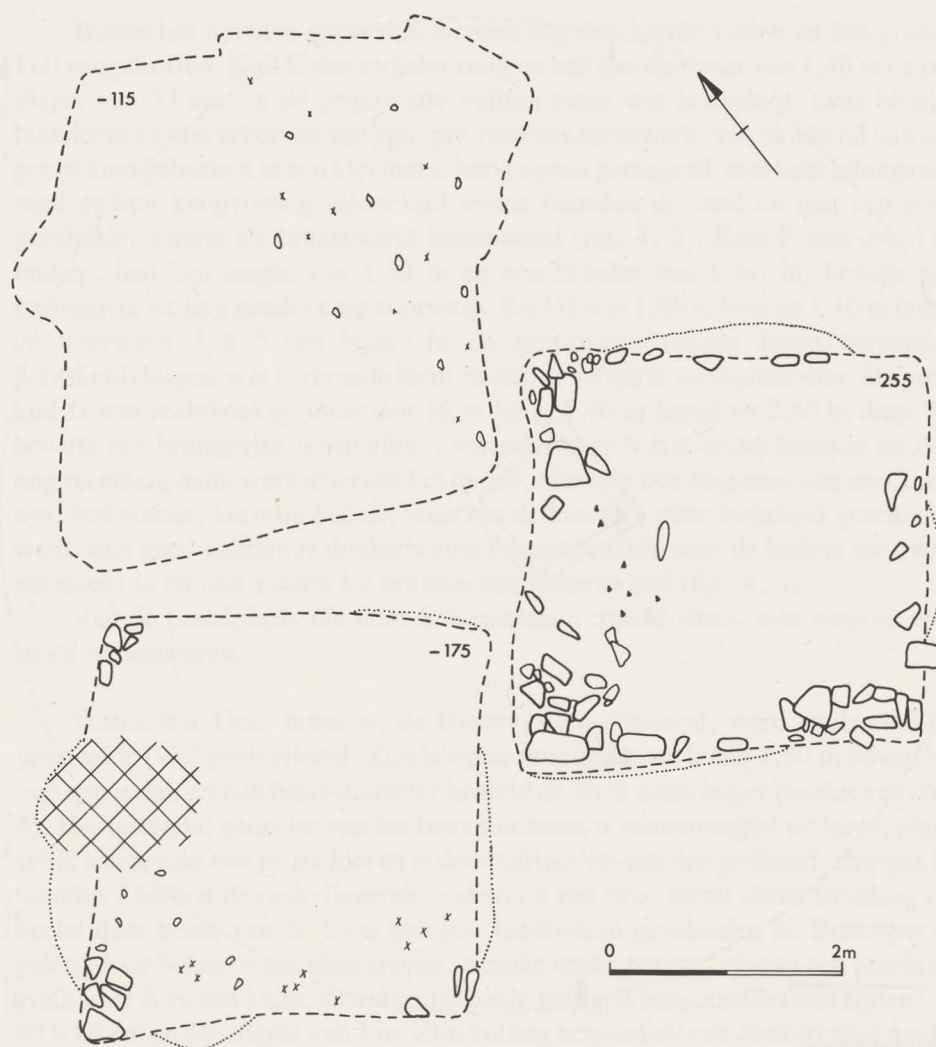

Fig. 6. Niveau's van de grafkamer van tumulus II.

vergaane glazen voorwerpen. Benevens deze vondsten werd in de noordelijke uithoek van de kamer nog een hoeveelheid houtas en houtskool aangetroffen, waartussen zich gecremeerde beenderresten bevonden, voortkomende van een vrouw van ca. 30 jaar⁶). Van de brandplaats waarover Schuermans schreef, werd

⁶ Een totale hoeveelheid crematieresten van 144 g; het grootste stuk meet 47 mm. Twee fragmenten vertonen een groene bronsverkleuring. Er zijn slechts enkele zeldzame schedelstukken, waaronder een gedeelte met de sutura lambdoidea met vergroeiing van de tabula interna. Deze beenderstukken, alsook die van de diafysen, zijn zeer gracieel van bouw. Verder zijn er geen anatomisch herkenbare fragmenten aanwezig, op één tand na. Het betreft hier de resten van een vrouw van ongeveer 30 jaar. Dr. med. P. Janssens.

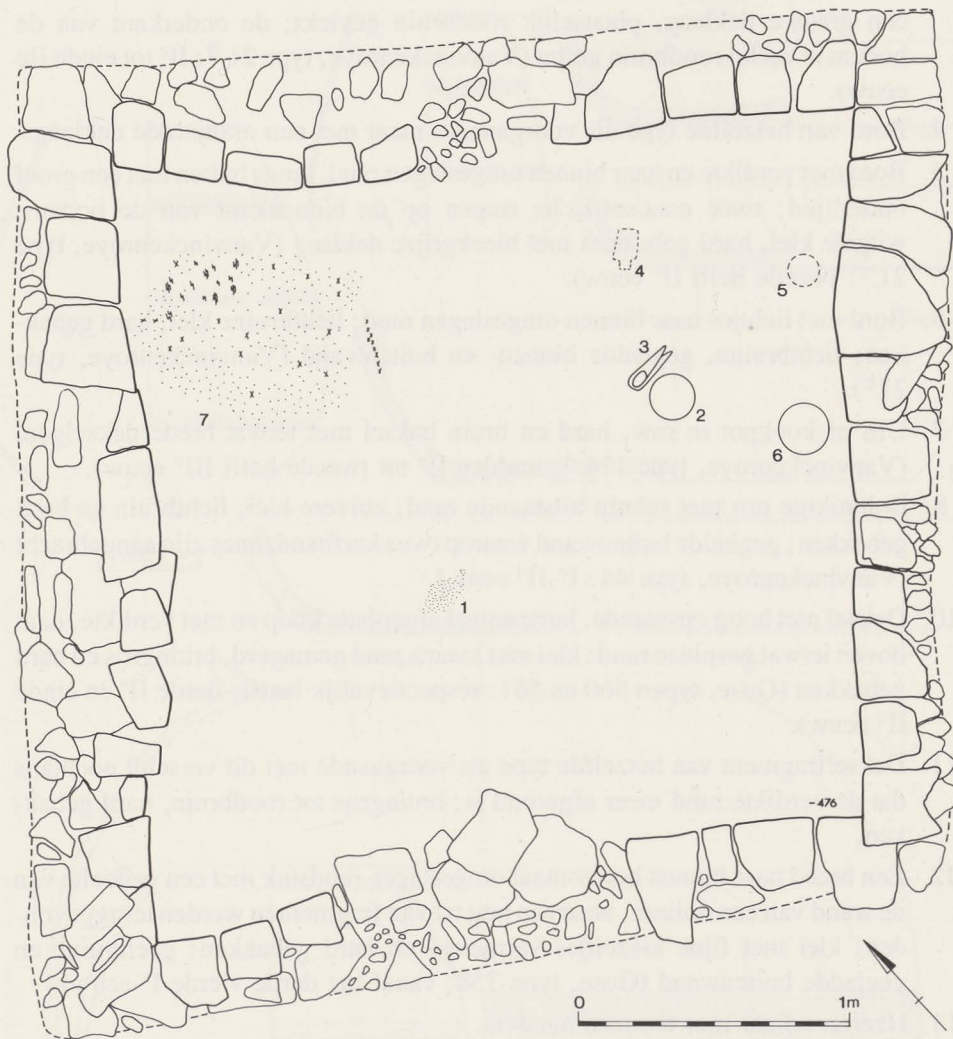

Fig. 7. Bodem van de grafkamer van tumulus II.

ook hier niets teruggevonden. Te oordelen naar de vele fragmenten uit de kamer te voorschijn gehaald, moet het grafmobilaire zeer rijkelijk geweest zijn. Na restauratie konden de volgende stukken in tekening gebracht worden (fig. 8 en 9):

1. Beker met kleine, afgezette rand en kerfbandversiering: zuivere klei, bruinrood en hard gebakken, metaal-glanzende, zwarte deklaag (Gose, typen 193 en 194: respectievelijk laatste derde en einde IIe-eerste helft IIIe eeuw).
2. Beker van hetzelfde type als voorgaande, maar met ietwat grotere afmetingen.
3. Bord met sterk naar binnen omgeslagen rand en met drie concentrische ringen op de binnenkant van de bodem; witgele klei, hard gebakken; langs binnen

een grauwe deklaag, plaatselijk roodbruin gevlekt; de onderkant van de bodem is veelal roodbruin getint (Vanvinckenroye, type 21^B: IIe tot einde IIe eeuw).

4. Bord van hetzelfde type als voorgaande, maar met een orangerode deklaag.
5. Bord met verdikte en naar binnen omgeslagen rand, langs buiten met een groef onderlijnd; twee concentrische ringen op de binnenkant van de bodem; witgele klei, hard gebakken met bleekgrijze deklaag (Vanvinckenroye, type 21^c: tweede helft IIe eeuw).
6. Bord met lichtjes naar binnen omgeslagen rand; lichtbruine klei, hard gebakken; lichtbruine, gegladde binnen- en buitenwand (Vanvinckenroye, type 21^b).
7. Urn of kookpot in ruw, hard en bruin baksel met ietwat brede dekselgeul (Vanvinckenroye, type 114^a: midden IIe tot tweede helft IIIe eeuw).
8. Bolbuikige urn met schuin uitstaande rand; zuivere klei, lichtbruin en hard gebakken; gegladde buitenwand waarop twee kerfbandzones zijn aangebracht (Vanvinckenroye, type 44: I^e-IIe eeuw).
10. Deksel met hoog opstaande, horizontaal afgeplatte knop en met verdikte, naar boven ietwat gespitse rand; klei met kwartszand gemagerd, bruingrijs en hard gebakken (Gose, typen 560 en 561: respectievelijk laatste derde IIe en einde IIe eeuw).
11. Dekselfragment van hetzelfde type als voorgaande met dit verschil nochtans dat de verdikte rand meer afgerond is; bruingrijs tot roodbruin, hard gebakken.
12. Een breed naar binnen horizontaal omgeslagen randstuk met een gedeelte van de wand van een dolium, waarvan nog tal van fragmenten werden teruggevonden; klei met fijne kiezelzandjes vermengd en hard gebakken; geelbruine en gegladde buitenwand (Gose, type 358: vanaf het derde vierde I^e eeuw).
13. IJzeren schaar met bronzen handvat.
14. Bronzen sierstuk, wellicht het uiteinde van een sleutel.
15. Schoteltje in wit en ietwat doorzichtig glas met korte, schuin opstaande rand en met betrekkelijk brede voet.
16. Fragment van een plat stuk gekristalliseerde kalksteen.
17. Rechthoekig brokstuk van een donker, groenachtig rotsgesteente dat onder de naam van dioriet gekend is en waarin kleine, witte kristallen voorkomen.
18. Idem.
19. Idem(?).

⁷ De gesteenten werden door dhr. L. Dejonghe van de Geologische Dienst van de Administratie der Mijnen te Brussel onderzocht en geïdentificeerd. Daarvoor onze beste dank.

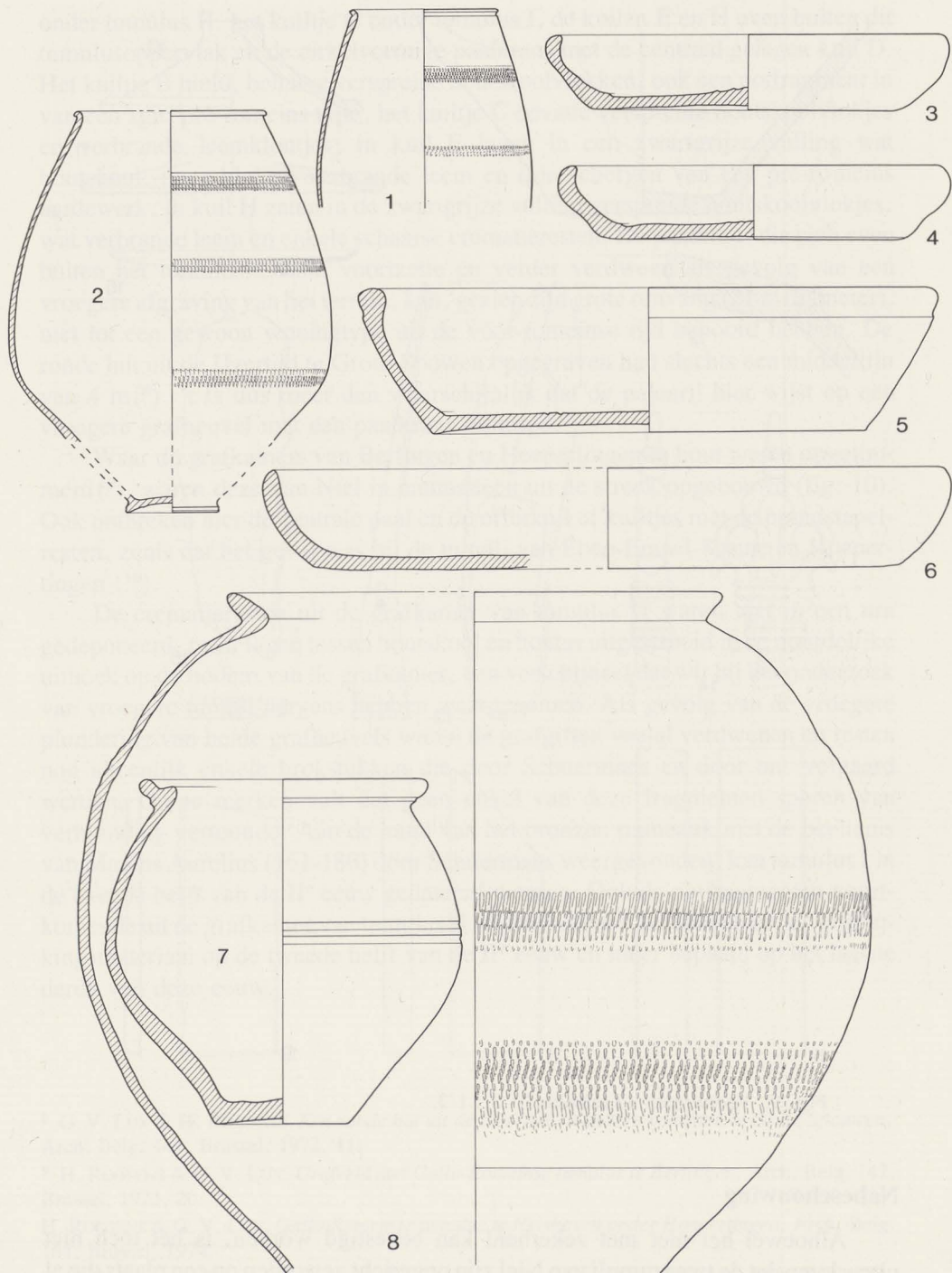

Fig. 8. Voorwerpen uit de grafkamer van tumulus II. S. : 1/3.

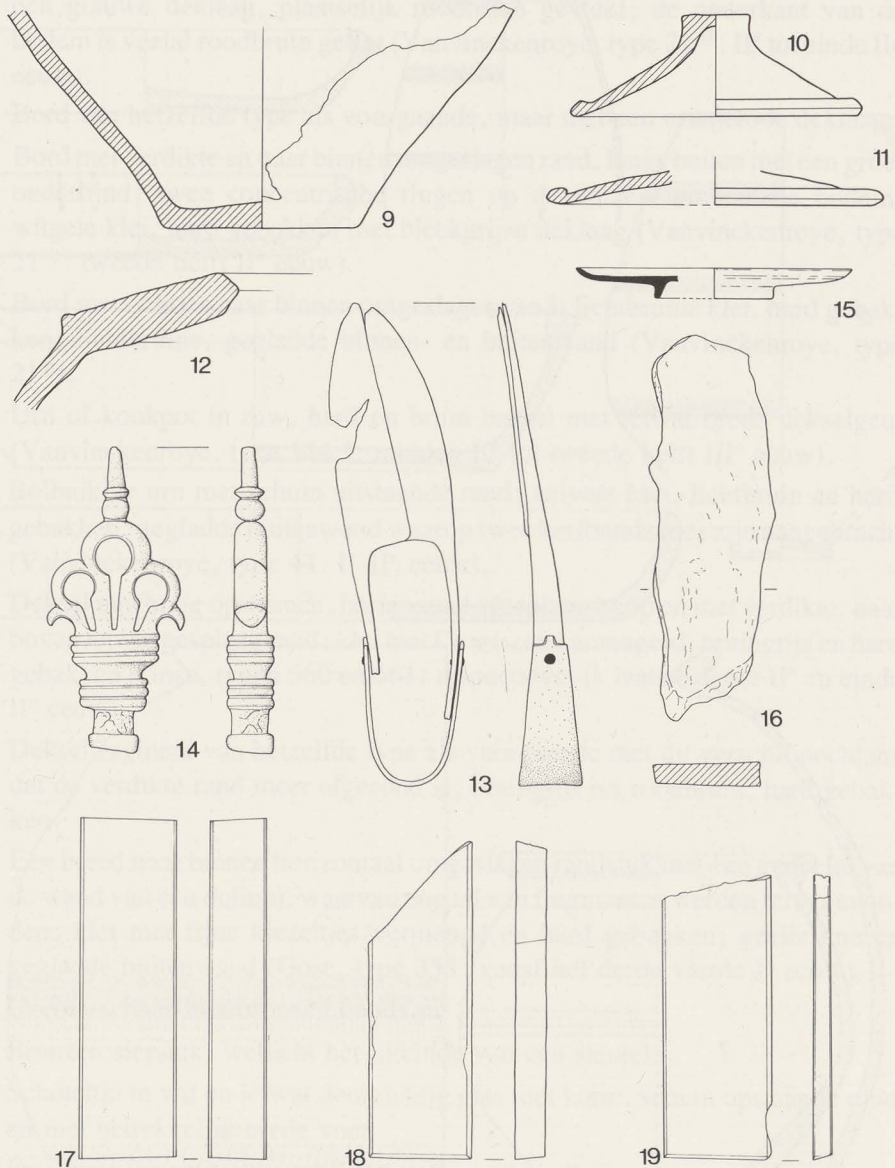

Fig. 9. Voorwerpen uit tumulus II: S.: 1/3.

Nabeschouwing

Alhoewel het niet met zekerheid kan bevestigd worden, is het toch niet uitgesloten dat de twee tumuli van Niel zijn opgericht geworden op een plaats die al eerder als begraafplaats in gebruik was genomen. Daarop duiden het kuiltje B

onder tumulus II, het kuiltje C onder tumulus I, de kuilen E en H even buiten dit tumulusoppervlak en de cirkelvormige paalkrans met de centraal gelegen kuil D. Het kuiltje B hield, behalve verspreide houtskoolvlokken, ook een potfragment in van een zgn. pre-romeins type; het kuiltje C bevatte verspreide houtskoolvlokjes en verbrande leemklontjes; in kuil E lagen in een zwartgrijze vulling wat houtskool, twee blokjes verbrande leem en drie scherven van een pre-romeins aardewerk; in kuil H zaten in de zwartgrijze vulling verspreide houtskoolvlokjes, wat verbrande leem en enkele schaarse crematieresten. De paalkrans die zich even buiten het tumuluslichaam voortzette en verder verdween als gevolg van een vroegere afgraving van het terrein, kan, gezien zijn grote omvang (21 m diameter), niet tot een gewoon woningtype uit de vóór-romeinse tijd behoord hebben. De ronde hut uit de IJzertijd te Grote-Spouwen opgegraven had slechts een middellijn van 4 m⁽⁸⁾. 't Is dus meer dan waarschijnlijk dat de palenrij hier wijst op een vroegere grafheuvel met een paalkrans omringd.

Waar de grafkamers van Berlingen en Hoepertingen in hout waren opgetimmerd⁽⁹⁾, waren deze van Niel in natuursteen uit de streek opgebouwd (fig. 10). Ook ontbreken hier de centrale paal en de offerkuil of kuiltjes met de brandstapelresten, zoals dat het geval was bij de tumuli van Eben-Emael-Kanne en Hoepertingen⁽¹⁰⁾.

De crematieresten uit de grafkamer van tumulus II waren niet in een urn gedeponeerd, maar lagen tussen houtskool en houtas uitgestrooid in de noordelijke uithoek op de bodem van de grafkamer, een verschijnsel dat wij bij het onderzoek van vroegere tumuli nergens hebben waargenomen. Als gevolg van de vroegere plundering van beide grafheuvels waren de grafgiften veelal verdwenen en resten nog alleenlijk enkele brokstukken die door Schuermans en door ons vergaard werden. Op te merken valt dat geen enkel van deze fragmenten sporen van verbranding vertoonde. Aan de hand van het bronzen muntstuk met de beeltenis van Marcus Aurelius (161-180) door Schuermans weergevonden, kan tumulus I in de tweede helft van de IIe eeuw gedateerd worden. Ook de potfragmenten voortkomende uit de grafkamer van tumulus II wijzen volgens het aangehaalde vergelijkingsmateriaal op de tweede helft van de IIe eeuw en meer bepaald op het laatste derde van deze eeuw.

⁸ G. V. LUX & H. ROOSENS, *Een ronde hut uit de IJzertijd en andere vondsten te Grote-Spouwen*, Arch. Belg. 141, Brussel, 1972, 11.

⁹ H. ROOSENS & G. V. LUX, *Grafveld met Gallo-Romeinse tumulus te Berlingen*, Arch. Belg. 147, Brussel, 1973, 20.

H. ROOSENS & G. V. LUX, *Gallo-Romeinse tumulus te Helshoven onder Hoepertingen*, Arch. Belg. 164, Brussel, 1974.

¹⁰ H. ROOSENS & G. V. LUX, *Een gallo-Romeinse tumulus te Eben-Emael-Kanne*, Arch. Belg. 121, Brussel, 1970.

Fig. 10. De stenen grafkamer van tumulus II.

GALLO-ROMEINSE TUMULI IN DE OMGEVING VAN NIEL

De nummers die in de tekst de aangehaalde tumuli voorafgaan, stemmen overeen met deze op de kaart (fig. 11). Bij de beschrijving van de tommen wordt zo mogelijk hun juiste ligging aangeduid; indien een onderzoek heeft plaats gehad, wordt een bondige beschrijving van de vondsten gegeven, gevolgd van de bijzonderste bibliografische en (of) archivale verwijzingen.

VELM

- 1 Genivelleerde tumulus, de Bortom genaamd, gelegen in het zuidwestelijk deel van het grondgebied van Velm, in een veld in de volksmond *de Winckel oft de Ketel* geheten; kon niet nauwkeurig gesitueerd worden.

Archivalia:

R.A.H., Velm, de schepenbank, reg. 8 (1662-1685), blz. 133... *Twee en een halff roye los ackerlants ... tegenwoordig droet gelegen in den ketel rēgen hendrik houbarts op die syde naer gingelom werdt ter 1^r leonard van Autroye naer die bortomme toe; blz. 286 ... item noch op vijf royen ... op het voetpad lijdende vuyt velm naer camerijc rēgen teghen gingelom thijs wanten tegen die borthomme pieter heussens.*

GINGELOM

- 2 Genivelleerde tumulus ter plaatse de Tomberg gelegen; kon niet nauwkeurig gesitueerd worden, doch moet naar de volgende gegevens gelegen zijn bij het bosje langs de Leeuwerweg (weg leidende naar Zoutleeuw).

Bibl.:

J. GRAUWELS, *Regestenlijst der Oorkonden van het Begijnhof van Sint-Truiden (1265-1741)*, Brussel, 1962, nr. 185 ... de meier en de laten van het hof van Kamerick horend het klooster van Nonne-Mielen te Gingelom, verklaren dat Maria, weduwe van Hendrik Dullarts alias Beelen, het vruchtgebruik van 5 roeden land gelegen aan de tomme en aan de weg naar Leeuw, aan haar dochter Senen overdraagt.

NIEL

- 3 De twee genivelleerde tumuli in 1977 door de N.D.O. onderzocht.

WEZEREN

- 4 Bewaarde tumulus die in verscheidene publicaties vermeld staat als gelegen zijnde onder de vroegere gemeente Walsbets. Op de stafkaart staat deze tom klaar en duidelijk aangegeven onder Wezeren. De grafheuvel die als de Bortom bekend is, werd in 1863 door Schuermans onderzocht. Benevens een brandplaats vond hij ook de grafkamer die een rijk mobilair inhield: vierkantige flessen, een bronzen kruik, een lamp, benen haarspelden, een bronzen waterkan, een bronzen schrijfstift, een spiegel, twee bronzen schalen, ivoeren ge-

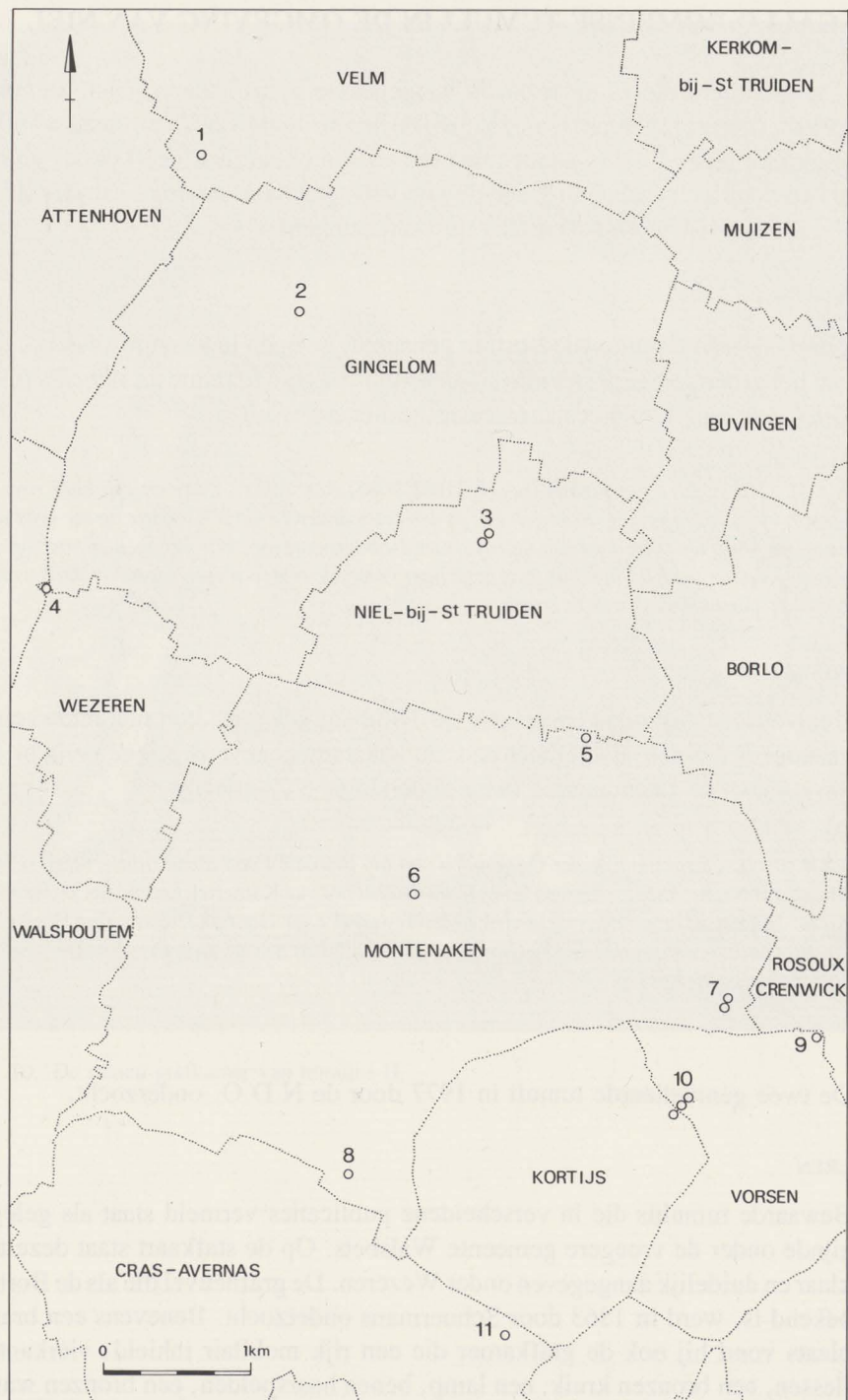

Fig. 11. Verspreidingskaart van tumuli in de omgeving van Niel.

sculpteerde plaatjes, kralen, een bronzen vaas, een bronzen emmer, drie onleesbare munten en een Faustina. Al deze voorwerpen worden bewaard in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel. De tumulus dateert uit de tweede helft van de IIe eeuw.

Bibl.:

H. Schuermans, *B.C.R.A.A.* III (1864), 283-364 en *B.S.S.L.L.* VI (1863), 348-349.

MONTENAKEN

- 5 Genivelleerde tumulus, de Caeftom genaamd, gelegen op een natuurlijke hoogte nabij de grens met Niel. Kempeneers deed er gedeeltelijke opsporingen die echter geen resultaat opleverden.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* IV (1865), 431. A. KEMPENEERS, *De oude vrijheid Montenaken*, Leuven, 1861, I, 259, voetnoot 2: ... *acht royen lants gelegen op de Borlo bergh, eertijts geheijten de Caeftomme, op den wegh leijende van 't gemeijnte naar Borlo.*

Archivalia:

R.A.H., Fonds Sint-Truiden, Klooster van Steinaert, Goederen en inkomregister 1 (1515), fol. 84 ... *boven die molen ... in de Caeftomme op den wech gaende van Cleyn verssem (Vorsen) nae Sint-Truyden.*

MONTENAKEN

- 6 Genivelleerde tumulus langs de Langstraat op een plaats bekend als Tomhof of Tommelenhof, zich uitstrekkende over de percelen die kadastraal ingeschreven staan onder sectie A, nrs. 496 en 506 (oud kadaster van Montenaken). Deze tom werd in 1848 uiteengevaren en op de vrijgelegde bodem werd in 1863 een onderzoek ingesteld dat leidde tot de ontdekking van een brandplaats.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* IV (1865), 431-432, 367-376, pl. 1, fig. 1-22bis.

MONTENAKEN

- 7 Twee bewaarde tumuli gelegen op de percelen nrs. 528^a en 529^a onder sectie B (oud kadaster van Montenaken) en toebehorende de gemeente. Beide zijn begroeid met allerlei struikgewas en heesters; de meest zuidelijk gelegen tom heeft een basis-diameter van ca. 21 m, een top-diameter van ca. 4 m en een hoogte van 3,95 m; de andere is ongeveer 3 m hoog, heeft een basis-diameter van 24 m en een top-middellijn van ca. 4 m. Het onderzoek van beide grafheuvels bij middel van tunnels had plaats in 1863: ze zouden nochtans al eerder geplunderd geweest zijn; in de beroerde grond van de ene werden nog verscheidene aardewerkscherven en een fragment van een kraal in glaspasta gevonden; in de andere werd niet één scherf of metaalfragment aangetroffen.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* I (1862), 118 en IV (1865), 442-443.

MONTENAKEN

- 8 Bewaarde tumulus als tombe van Montenaken of Avernasse-tombe gekend, gelegen in de richting van Cras-Avernas, op een perceel kadastraal ingeschreven onder sectie C, nr. 1081^a (oud kadaster van Montenaken) en toebehorende de gemeente. De grafheuvel heeft een basis-diameter van 23 m, een top-diameter van 8 m en is ca. 7,80 m hoog; is begroeid met drie eikestruiken, laag groen gewas en gras. Naar het schijnt werd hij in de XVIIIe eeuw door de Franse troepen geplunderd.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* I (1862), 118-119.

VORSEN

- 9 Genivelleerde tumulus, de Plattombe genaamd, ligt nabij het limiet van Roux en in de nabijheid van een kruispunt van wegen; is kadastraal ingeschreven onder sectie A, nrs. 1 en 2 (nieuw kadaster van de fusie-gemeente Montenaken). Het terrein vertoont zich als een langgerekte verhevenheid en is thans als akkerland in gebruik. De plaats werd in 1863 door Kempeneers zonder resultaat onderzocht.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* I (1862), 115-116 en IV (1865), 433-436.

VORSEN

- 10 Een groep van drie bewaarde tumuli die onder de benaming van *De Drij Tommen* bekend staat, waarvan ene op het grondgebied van de vroegere gemeente Kortijs gelegen is en de twee andere op het grondgebied van Vorsen. Het terrein waarop de tumulus van Kortijs opgericht werd, staat kadastraal ingeschreven onder sectie B, nr. 79^r en dat waarop de twee van Vorsen vermeld zijn: sectie B, nrs. 142 en 143 (oud kadaster van beide voormalige gemeenten). De meest zuidelijk gelegen tumulus is met twee kanadabomen en velerlei struikgewas begroeid; hij is ca. 3,60 m hoog en heeft aan de basis een diameter van 22,30 m en aan de top van 6,30 m. De meest noordelijke is met allerlei struikgewas begroeid; hij is 3,25 m hoog met een basis-middellijn van 12,50 m en een top-middellijn van 4 m. Op de middenste van de drie staat één kanadaboom benevens velerlei struikgewas. Hij is 4 m hoog en heeft een basis-diameter van 18 m en een top-diameter van 6,40 m. De drie grafheuvels werden in 1862 door Schuermans en Kempeneers onderzocht. Onder de meest noordelijke werd een brandplaats aangetroffen, onder de meest zuidelijke niets. Alleen de middenste gaf een incineratiegraf met rijkelijke inhoud: een groot bronzen bassin dat de verbrande lijkresten bevatte, een kleine driehoek-kan-delaar, zes glazen flessen, waaronder één in de vorm van een druiventros, een

bronzen lamp, negen kralen in glaspasta, vier aarden lampen, teerlingen in been, tweeëntwintig speelschijfjes, een bronzen kruik met gesculpteerd handvat, een reukbrander, vijf aarden kruiken, een wrijfschaal, een bronzen lepel, een loden spatel, twee terra sigillata-borden (stempels niet vermeld), fragmenten van een houten koffertje, twee zwart geverniste bekers met bestrooing en verder nog verschillende fragmenten van borden en potten en twee munten, de ene van Domitianus en de andere van Hadrianus. Al deze voorwerpen werden in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel afgegeven.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* II (1863), 108-208.

CRAS-AVERNAS

- 11 Genivelleerde tumulus, eertijds als Hemava-tom gekend, was gelegen achter de Boschellen-hoeve en werd in 1853 afgevlakt. Hierbij werd een grafkuil vrijgelegd die talrijke bijgaven bevatte, o.a. een vierkante fles in lichtgroen glas, een lage, zeshoekige fles met oor en een inhoud van ca. zes liter, een servies van twaalf terra sigillata-bakjes en kommetjes in vier verschillende vormen, alle zonder stempel, een kruik in beige aarde, een wrijfschaal in rode aarde, een geverniste schotel, een lampje in witte aarde met donkerrode deklaag, een lanspunt, gecalcineerde beenderresten, nagelfragmenten en twee bronzen munten, de ene van Galba en de andere van Trajanus.

Bibl.:

H. SCHUERMANS, *B.C.R.A.A.* I (1862), 91, 96, 112, 118-123 en IV (1865), 367-376, 431-432.

